

M U Z E U L Ț Ă R I I C R I Ș U R I L O R

CRISIA

LV

O R A D E A • 2 0 2 5

SPIONAJUL EFECTUAT DE ȚĂRILE ROMÂNE ÎN FAVOAREA IMPERIULUI OTOMAN ÎN SECOLELE XVI-XVIII. CÂTEVA DOCUMENTE TURCEȘTI INEDITE

Yusuf HEPER^{*}
Adrian TERTECEL^{**}

ESPIONAGE ACTIVITIES CARRIED OUT BY THE ROMANIAN PRINCIPALITIES IN FAVOUR OF THE OTTOMAN EMPIRE IN THE 16TH-18TH CENTURIES. SOME UNPUBLISHED TURKISH DOCUMENTS

ABSTRACT

The Ottoman Empire (1300-1918) was a huge and powerful state. Since its earliest days, this empire knew how to practice and use espionage. Every day, the Ottomans gathered information about the most important European countries. The Ottomans considered that their main enemies in Europe were Hungary, Austria (Habsburg Empire), Poland (which was liquidated in 1795) and Russia. The Romanian Principalities (Wallachia, Moldavia and Transylvania) were also very important for the Sublime Porte. The Principality of Transylvania only existed in the years 1541-1691. During this entire period, Transylvania was a vassal of the Ottoman Empire. In 1691, this principality was annexed by Austria (Habsburg Empire). Wallachia existed in the years 1310-1859. Moldavia was founded in 1359. It existed until the year 1859. In that year (1859), Wallachia and Moldavia united and thus they gave birth to Romania. Afterwards, Romania became an independent state in 1877. In 1420, Wallachia became a vassal state towards the Ottoman Empire. The same thing happened in Moldavia in 1456. During the period 1526-1878, although Wallachia and Moldavia remained separate states, the Sublime Porte considered them as being privileged provinces of the Ottoman Empire. The most severe Ottoman suzerainty over Wallachia and Moldavia existed during the Phanariot Era (1711-1821). In that era, the Sublime Porte appointed only rich Greeks (Phanariots) from Istanbul as ruling princes of Wallachia and Moldavia. The Ottomans knew that the Romanian Principalities were able to gather important information about Hungary, Austria, Poland and Russia. For this reason, during the period 1420-1829, the sultans used the ruling princes of the Romanian Principalities as spies who provided information about the above-mentioned European countries. This espionage activity of the Romanian Principalities was very intense and very useful for the Sublime Porte. It reached its peak in the years 1711-1821 (during the Phanariot Era). However, never forgetting their dreams of independence, Wallachia and Moldavia also practiced espionage against the Ottomans (mainly in favour of Austria and Russia). That's why, in the year 1711, the sultan distrusted the Romanian ruling princes and established the aforesaid Phanariot Era. After the year 1829, due to new general conditions (including a large autonomy for Wallachia and Moldavia), the Romanian espionage in favour of the Sublime Porte ceased almost completely. In this article, 8 (eight) important new Turkish (Ottoman) documents (unknown and unpublished until now) are published here for the first time. These documents concern the above-mentioned Romanian espionage activities in favour of the Ottoman Empire.

Keywords: Ottoman Empire, espionage, Romanian Principalities, Hungary, Austria, Poland, Russia.

^{*} Universitatea Bakırçay din İzmir; e-mail: yusuf.heper@bakircay.edu.tr.

^{**} Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, București; e-mail: atertecel@yahoo.com.

Introducere

Spionajul efectuat de Imperiul Otoman a fost inferior (pe plan cantitativ și calitativ) față de spionajul practicat de Veneția și de Spania. Totuși, otomanii au reușit să obțină informații numeroase și importante folosind foarte bine diplomația. Imperiul Otoman avea o mare putere politică și militară. De aici, provenea și marele său prestigiu diplomatic în Europa, Asia și Africa. În acest context, statele vasale Imperiului Otoman, precum și beilerbeii provinciilor (eialelelor) otomane de frontieră reușeau să asigure un permanent flux de informații externe care ajungea la Istanbul (capitala Înaltei Porți)¹. Pe de altă parte, în relațiile lor cu statele europene, otomanii aveau un important dezavantaj. Înainte de anul 1793, Imperiul Otoman nu a avut nicio ambasadă permanentă în statele europene. În schimb, principalele state europene au avut ambasade permanente la Istanbul începând din secolele XV-XVI. Acum, se cuvine să analizăm, în mod amănunțit, modul în care otomanii obțineau informații despre cele mai importante state europene. Alături de metodele și sursele sus-amintite, Înalta Poartă folosea și alte căi și izvoare pentru a culege informații privitoare la alte țări. Orașul Istanbul era centrul unei rețele otomane de spionaj bine organizate. Ambasadorii europeni permanenți care își aveau reședința la Istanbul strângeau numeroase informații despre Imperiul Otoman. Însă, în același timp, pentru a obține bunăvoința sultanului și a marelui vizir, ei furnizau conducătorilor otomani informații importante despre propriile lor țări, dar mai ales despre țările europene adversare. De exemplu, ambasadorul Franței la Istanbul comunica otomanilor știri importante despre Imperiul Habsburgic (Austria) și despre Spania. Totuși, cele mai numeroase știri despre evenimentele și evoluțiile din statele europene erau furnizate Înaltei Porți de către beilerbeii provinciilor otomane de frontieră și de către conducătorii statelor vasale. Astfel, sultanul otoman era bine informat despre ceea ce se întâmpla în Europa². Țara Românească (Eflak) a devenit stat vasal Imperiului Otoman în anul 1420. Ceva mai târziu, în anul 1456, Moldova (Boğdan) a căpătat același statut în relațiile sale cu Înalta Poartă. Principatul Transilvaniei a fost înființat în anul 1541. Atunci, Regatul Ungariei a fost lichidat, iar Transilvania a devenit principat autonom sub suzeranitate otomană. Principatul Transilvaniei a existat în anii 1541-1691. El și-a menținut statutul de stat vasal al Înaltei Porți în toată această perioadă. În anul 1691, Principatul Transilvaniei a fost anexat de Imperiul Habsburgic. În privința Moldovei și Țării Românești (unite în anul 1859 sub numele de România), conducătorii otomani au pretins, în întreaga perioadă 1526-1878, că acestea erau deja provincii otomane privilegiate (eyâlât-ı mûmtâze). Deși, de facto, Moldova și Țara Românească erau doar vasale ale Înaltei Porți și își păstrau existența statală separată, otomanii, după anul 1526, au instaurat acolo o suzeranitate efectivă și restrictivă severă. Domnitorii Moldovei și Țării Românești erau considerați guvernatori otomani de religie creștin-ortodoxă. Vasalitatea față de Imperiul Otoman implica, alături de obligațiile economice, financiare și militare, și respectarea principiului „dostların dost ve düşmanlarına düşman olmak” [a fi prietenul prietenilor și dușmanul dușmanilor (Înaltei Porți)]. Atunci când armata otomană lupta cu armatele statelor inamice aflate aproape de Țările Române (Țara Românească, Moldova și Transilvania), domnitorii acestora din urmă trebuiau să trimită detașamente militare în sprijinul trupelor sultanului. Mai mult decât atât, domnitorii Moldovei și Țării Românești, precum și principele Transilvaniei aveau obligația

¹ Emre Safa Gürkan, *Sultanın Casusları: XVI. Yüzyılda İstihbarat, Sabotaj ve Rüşvet Ağları*, Kronik Yayınları, 14. Baskı, İstanbul, 2022, p. 137.

² Gábor Ágoston, *Avrupa'nın Fethi: Osmanlı Cihana Nasıl Hükmetti?* (çeviren ve yayına hazırlayan Kahraman Şakul), Kronik Yayınları, İstanbul, 2024, p. 384.

permanentă de a culege informații despre Austria Habsburgică, Polonia și Rusia și de a le trimite apoi grabnic la Istanbul, dar și comandanților militari otomani aflați atunci în spațiul românesc sau în apropierea acestuia. Înainte de anul 1541, domnitorii Moldovei și Țării Românești trebuiau să trimită otomanilor și cât mai multe informații corecte despre Regatul Ungariei. Acești domnitori erau obligați, de asemenea, să furnizeze Înaltei Porți știri despre pregătirile militare ale Ungariei, Austriei, Poloniei și Rusiei. După anul 1526 și mai ales în perioada 1711-1821 (domniile fanariote în Moldova și în Țara Românească), domnitorii de la Iași și București aveau ca obligație politico-diplomatică principală colectarea informațiilor despre statele creștine vecine și expedierea rapidă a acestor informații la Istanbul³.

Războiul austro-otoman din 1593-1606 (Războiul cel lung) a fost foarte important pentru ambele părți beligerante. Cererile (poruncile) oficiale otomane adresate Țărilor Române (în special, Transilvaniei) pentru a obține informații numeroase și corecte despre Austria Habsburgică s-au înmulțit și au devenit foarte insistente. De exemplu, în anul 1593, sultanul Murad III (1574-1595) a trimis o importantă poruncă principelui transilvănean Sigismund Báthory (1586-1599; 1601-1602). Atunci, sultanul i-a poruncit acestui principe să trimită spioni pe teritoriul Austriei Habsburgice. Respectivii spioni trebuiau să culegă informații militare, politice și economice, care urmau să fie trimise grabnic la Istanbul⁴. De altfel, încă înainte de declanșarea războiului sus-menționat, principii Transilvaniei trimiteau la Istanbul informații importante privind Austria Habsburgică și posesiunile acesteia aflate pe teritoriile actuale ale Ungariei și Slovaciei. Informații despre politica Habsburgilor față de Transilvania și față de Imperiul Otoman, despre aproape toate mișcările trupelor austriece pe teritoriile de azi ale Ungariei și Slovaciei, precum și știri despre garnizoanele austriece prezente în acele regiuni erau colectate de către spionii transilvăneni și, apoi, expediate grabnic în capitala Imperiului Otoman⁵. Pe de altă parte, până în anul 1654, domnitorii Moldovei aveau obligația de a trimite la Istanbul mai ales informații despre Polonia și despre cazacii de pe Nipru. Teoretic, până în anul 1648, teritoriile cazacilor de pe Nipru făceau parte din Polonia. Însă, în practică, respectivii cazaci beneficiau de o largă autonomie locală. Cea mai largă autonomie locală o aveau cazacii zaporojeni. Aceștia din urmă locuiau în zona Pragurilor Niprului. Deja în ultimul sfert al secolului al XVI-lea, cazacii de pe Nipru efectuau, pe uscat și pe apă (inclusiv pe Nipru și pe Marea Neagră), incursiuni de pradă în Imperiul Otoman și în Moldova. De aceea, domnitorii Moldovei trebuiau să trimită spioni în teritoriile căzăcești (între Nistru și Nipru). Acești spioni culegeau informații militare și politice despre cazacii ucraineni. Apoi, aceste informații erau trimise grabnic la Istanbul. Numeroase porunci ale sultanilor către domnitorii Moldovei subliniau marea importanță a respectivelor acțiuni moldovenești de spionaj. De asemenea, spionajul moldovenesc pe teritoriul Poloniei a sprijinit pregătirea și desfășurarea cu succes a campaniei militare otomane de la Camenița. Această campanie militară otomană a avut loc în anul 1672. Atunci, otomanii au cucerit cetatea poloneză Camenița. Respectiva cetate se găsea la aproximativ 30 kilometri nord de cetatea moldovenească Hotin. În anii 1670-1671, spionii moldoveni au cercetat atent împrejurimile cetății Camenița. Tot atunci, la porunca domnitorului Moldovei, Gheorghe Duca (1668-1672; 1678-1684), un mic boier moldovean a

³ Viorel Panaite, *Haraçgüzârların Statüleri: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Eflak-Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerine Bir Çalışma*, în *Osmanlı*, vol. I, p. 376-377.

⁴ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (=BOA), Mühimme Defterleri (=A.DVNS.MHM.d), nr. 71, p. 186.

⁵ G. Ágoston, *op. cit.*, p. 387.

confectionat o machetă din ceară a cetății Camenița, care a fost trimisă imediat la Istanbul. Din acest motiv, domnitorul Gheorghe Duca a fost lăudat de către conducătorii otomani⁶. După anul 1654 (și, mai ales, după anul 1700), Rusia a devenit o mare putere europeană. Planurile și acțiunile expansioniste ale Rusiei periclita, în primul rând, Imperiul Otoman, Hanatul Crimeei, Polonia și Suedia. De aceea, Înalta Poartă a ordonat domnitorilor Moldovei și Țării Românești să trimită spioni în Rusia și să afle cât mai multe informații militare, politice și economice despre această țară mare și periculoasă. Apoi, aceste informații trebuiau să fie trimise rapid la Istanbul. Informații importante despre Rusia puteau fi obținute și pe teritoriul Poloniei. Domnitorii de la Iași și de la București au îndeplinit sus-amintitele porunci ale conducătorilor otomani. De exemplu, în anul 1782, domnitorul Țării Românești, Nicolae Caragea (1782-1783), a trimis spioni la Varșovia, prin intermediul cărora sultanul Abdülhamid I (1774-1789) a aflat că împărăteasa Rusiei, Ecaterina a II-a (1762-1796), pregătea ocuparea de către armata rusă a cetății otomane Oçak, situată pe litoralul nordic al Mării Negre. Astfel, urma să înceapă un nou război ruso-otoman⁷. Ceva mai târziu, în anul 1796, domnitorul Țării Românești, Alexandru Ipsilanti (1774-1782; 1796-1797), a informat Înalta Poartă că el trimisese recent doi spioni pentru a afla cât mai multe informații despre Rusia. De asemenea, domnitorii Moldovei și Țării Românești culegeau (în favoarea Imperiului Otoman) și informații (politice, militare și economice) despre Austria și Prusia⁸. Așadar, Țările Române furnizau conducătorilor otomani, în mod continuu, informații importante privitoare la Austria Habsburgică, Polonia și Rusia. Acest flux de informații era de mare folos pentru Înalta Poartă. Pe baza informațiilor respective, conducătorii otomani își construiau politica (pe termen scurt și pe termen lung) față de principalele state europene.

În domeniul spionajului (precum și în domeniile politico-diplomatic, militar și economic), Țările Române au fost foarte folosite pentru Imperiul Otoman. Totuși, în întreaga perioadă 1420-1878, Țara Românească și Moldova (unite în 1859 sub numele de România) au continuat, fără încetare, să dorească dobândirea independenței (sau, cel puțin, a unei largi autonomii) față de Înalta Poartă. Din această cauză, domnitorii și boierii din Țara Românească și din Moldova (precum și, în perioada 1541-1691, conducătorii Principatului Transilvaniei) au efectuat și numeroase acțiuni de spionaj împotriva Imperiului Otoman⁹. De exemplu, mulți dintre domnitorii Țării Românești au colaborat (în secret sau în mod deschis) cu Austria Habsburgică și chiar s-au aliat cu aceasta din urmă. Ei sperau că Habsburgii îi vor ajuta să scape de severa suzeranitate otomană și să redobândească independența Țării Românești. De aceea, ei au furnizat Austriei Habsburgice numeroase informații despre Imperiul Otoman. De asemenea, domnitorii de la București au întreținut relații îndelungate și strânse cu Veneția. La rândul lor, Moldova și Principatul Transilvaniei au avut relații trainice (în mod secret sau în mod deschis) cu Austria Habsburgică și cu Veneția. Pentru perioada 1654-1714, remarcăm și relațiile secrete (îndreptate împotriva Înaltei Porți) pe care unii domnitori de la Iași și de la București le-au avut cu Rusia. În acest sens, s-a remarcat domnitorul Țării Românești, Constantin Brâncoveanu (1688-1714). El a furnizat Rusiei numeroase informații importante privitoare la Imperiul Otoman și la Hanatul Crimeei. Constantin

⁶ BOA, A.DVNS.MHM.d, nr. 78, p. 295.

⁷ *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat*, Yay. Haz. Kemal Gurulkan, Ersin Kırca vd., İstanbul, 2017, p. 167.

⁸ Ahmet Yüksel, *Rusların Kafkasya'yı İstilas ve Osmanlı İstihbarat Ağı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2014, p. 81-83.

⁹ Mevlüde Gökçen Daş Darıcı, *Eflak-Boğdan-Erdel Voyvodaları ve Osmanlı İstihbaratına Dair Roller*, în *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, vol. 3, nr. 1 (2019), p. 92.

Brâncoveanu a avut relații foarte bune și cu primul ambasador permanent al Rusiei la Istanbul, Piotr Andreevici Tolstoi (1702-1710). El i-a furnizat acestui ambasador rus importante informații despre Imperiul Otoman și a facilitat transportarea corespondenței secrete a acestuia pe traseul Istanbul-București-Kiev și retur. De asemenea, domnitorul Moldovei, Dimitrie Cantemir (1710-1711), a trecut în mod deschis de partea Rusiei în timpul războiului ruso-otoman din 1710-1711. Victoria otomană decisivă asupra armatei ruse (Vadul Hușilor, 11/22 iulie 1711) l-a silit pe Dimitrie Cantemir să se retragă în Rusia. Astfel, Dimitrie Cantemir a însoțit în retragere armata rusă (corpul expediționar rus) cu care țarul Petru cel Mare (1689-1725) intrase în Moldova în iunie 1711¹⁰. În consecință, conducătorii Imperiului Otoman au trebuit să ia măsuri foarte severe împotriva domnitorilor români. Guvernul de la Istanbul nu mai putea avea încredere în acești domnitori. Constantin Brâncoveanu (în mod secret) și Dimitrie Cantemir (în mod deschis) acționaseră în favoarea Rusiei. Astfel, ei trădaseră Imperiul Otoman. Așadar, sultanul Ahmed III (1703-1730) a hotărât ca, în Moldova și în Țara Românească, să fie instaurate domniile fanariote (1711-1821). În Moldova, aceste domnii au început în anul 1711. În Țara Românească, primul domnitor fanariot a fost instalat în funcție în anul 1716. Domnitorii fanarioți erau greci din cartierul Fanar al orașului Istanbul, iar înainte de a ajunge pe tronul de la Iași sau pe cel de la București, ei erau traducători oficiali ai guvernului otoman. Sultanul considera că Fanarioții (demnitari otomani de religie creștin-ortodoxă) vor fi mult mai fideli Înaltei Porți decât domnitorii români. Într-adevăr, în perioada fanariotă, deși Moldova și Țara Românească și-au păstrat existența statală, controlul otoman asupra lor a ajuns la apogeu. Însă, după anul 1774, unii domnitori fanarioți au început să colaboreze în secret cu Rusia aflată în ascensiune. În cele din urmă, în anul 1821, trădată în mod deschis (în favoarea Rusiei și a independenței Greciei) chiar de către greci, Înalta Poartă a hotărât încetarea domniilor fanariote. În anul următor (1822), sultanul Mahmud al II-lea (1808-1839) a numit din nou domnitori români (pământeni) pe tronul Moldovei și pe tronul Țării Românești. După anul 1829, în condițiile lărgirii autonomiei Moldovei și Țării Românești, ale poziției dominante a Rusiei în sud-estul Europei și ale modernizării Imperiului Otoman (inclusiv înființarea și consolidarea ambasadelor otomane permanente în țările europene), activitatea domnitorilor de la Iași și de la București în calitate de spioni aflați în slujba Înaltei Porți a încetat aproape complet¹¹.

La sfârșitul acestui articol, publicăm, sub formă de anexă, în limba turco-osmană, în transliterare din alfabetul arab în alfabetul latin, împreună cu traduceri în limba română și cu regește, opt noi documente otomane referitoare la activitățile de spionaj efectuate de Țările Române în favoarea Înaltei Porți în secolele XVI-XVIII. Astfel, sunt scoase la lumină și introduse în circuitul științific câteva cazuri importante din cadrul activităților respective. Sus-amintitele documente otomane inedite se găsesc la Istanbul, la Başbakanlık Osmanlı Arşivi (Arhiva Otomană a Președinției Consiliului de Miniștri). Această uriașă arhivă este continuatoarea fostei arhive a guvernului otoman.

¹⁰ E. S. Gürkan, *op. cit.*, p. 223.

¹¹ N. Beldiceanu, *Eflak, EI*, vol. II, Brill, Leiden E.J., 1991, p. 688; Adrian Tertecel, *Expansiunea Rusiei Spre Marea Neagră și Țările Române (1654-1829)*, în *Basarabia 1812-2012 Documente și Cercetări*, coord. și postfață Victor Crăciun, Liga Culturală Pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și Editura Semne, București, 2012, p. 103.

ANEXĂ

DOCUMENTUL Nr. 1

Scris în mai 1571.

Poruncă sultanală adresată domnitorului Țării Românești, Alexandru II Mircea (1568-1577). Situația din Principatul Transilvaniei este foarte importantă pentru Imperiul Otoman. De aceea, sultanul Selim II (1566-1574) îi ordonă domnitorului Țării Românești să trimită în Transilvania spioni pricepuți și de încredere. Acei spioni trebuie să afle informații exacte despre situația din Principatul Transilvaniei și despre opiniile și dorințele nobililor transilvăneni. Apoi, acele informații urmeză să fie trimise grabnic la București. De aici, domnitorul Țării Românești trebuie să le expedieze imediat la Istanbul.

TRANSLITERARE:

Mayıs 1571

Eflâk voyvodasına hüküm ki:

Mektub gönderüp Erdel'e müte'allik ba'zı ihbar-ı i'lâm eylemişsin ol bâbda her ne demiş isen tafsilü pâye-i serîr-i a'lâya arz olunub ma'lûm-ı şerîfem olmuşdur. imdi ol tarafın ahvâli köhne ise ma'lûm olmak mühimmandan olmağın buyurdum ki vardukda bu bâbda mukayyed olub yarar âdemlerin gönderüb Erdel'e müte'allik beğlerin fikr-ü tedârikleri ve sâyir ahvâlleri ne ise aslı ile ma'lûm idünüb vukû'ı üzre vakf olduğun ahbâr-ı sahiheyi i'lâmdan hâlî olmayub ve kal'a'nın emlâka dahil ... tedârük ve irsâl eylemek ardınca olasin.

Mühimme Defteri 10, s. 322, h. 521.

TRADUCERE:**Poruncă adresată voievodului Țării Românești:**

Tu ai trimis (la Istanbul) o scrisoare în care se află câteva știri privitoare la Transilvania Tot ceea ce tu ai scris în această privință a fost raportat în mod amănunțit la înaltul meu tron ocrotitor (al întregii lumi) și a ajuns la ilustra mea cunoștință. Este foarte important a cunoaște exact situația din acele părți (Transilvania).

De aceea, am poruncit următoarele:

La sosirea (acestei porunci), tu să te ocupi personal, cu mare atenție, de treaba sus-amintită. Să trimiți în Transilvania oameni de-ai tăi vrednici și pricepuți. Acei oameni trebuie să afle, întocmai și fără greșală, părerile și dorințele nobililor transilvăneni și celelalte știri referitoare la situația din Transilvania. Așadar, în ceea ce privește Transilvania, trebuie să fie obținute știri adevărate și vrednice de crezare. Apoi, fără nicio întârziere, acele știri urmează să ajungă în Țara Românească. După ce vei primi acele știri, tu să le trimiți grabnic (la Istanbul).

[Mühimme Defteri (Registrul problemelor importante), nr. 10, pagina 322, porunca 521].

DOCUMENTUL Nr. 2

Scris la 13 Şevval 999 H. (25 iulie/4 august 1591).

Poruncă sultanală adresată principelui Transilvaniei („Erdel Voyvodası”), Sigismund Bathory (1586-1599; 1601-1602). Împăratul Austriei, Rudolf II (1576-1612), împreună cu supușii și aliații săi, pregătește unele acțiuni care ar putea fi periculoase pentru Imperiul Otoman. De aceea, sultanul Murad III (1574-1595) îi ordonă principelui Transilvaniei să trimită spioni pricepuți și de încredere și să afle ce planuri are împăratul Austriei. Împreună cu știrile sosite în Transilvania din Polonia, aceste informații trebuie să fie trimise imediat la Istanbul. De asemenea, principele Transilvaniei are obligația de a menține ordinea și liniștea în țara sa și de a expedia la timp la Istanbul tributul (haraciul) anual datorat Înaltei Porți. O copie a acestei porunci a fost trimisă domnitorului Țării Românești, Ștefan Surdul (iunie 1591-noiembrie 1592).

TRANSLITERARE:

Tercüman Ahmed Çavuşa verildi

Fi 13 Şevva(l) 999/4 Ağustos 1591

Erdel voyvodasına hüküm ki: Hâliyâ-i Nemçe kralının kendüye tâbi olan keferi ile ba'zı müşâvere ve niyyetleri olduğu isti'ma olındı. Husus-u mezbur-ı sahiha malum olunmak lazım ve mühim olmağın buyurdum ki vardukda müşârünileyha Nemçe kralının evzâ' u etvârını ve fikr-i fâsid rey-i kasidin Ehl-i vukuf kimesnelerden tecessüs idüb filvaki Nemçe kralının nâ-şayeste hareketi var mıdır? Bil fiil ne tedarik üzeredir? Tamamı tahkik edindikten sonra Leh tarafından vakıf olduğun ahbar u asarı sahiha ile yazub arz eylesün ve sen dahi vilayet-i Erdel'in hıfz u hırâseti ve zabt u sıyânet babında bezl-i makdûr idüp haracın ve sa'ir vergün vaktinde Asitane-i Saadete irsal eylesün.

Bir sûreti Eflak Voyvodasına

Mühimme Defteri 67, s. 150, h. 394.

TRADUCERE:

A fost dată (în mâna) tălmaciului Ahmed Çavuş.

(Scriș) la 13 Şevval 999 H. (25 iulie/4 august 1591).

Poruncă adresată voievodului Transilvaniei:

În prezent, s-a aflat că regele Austriei și ghiaurii care îi sunt supuși acestuia s-au sfătuit și au pus la cale unele treburi. Este necesar și important ca problema sus-amintită să fie cunoscută (de către noi) în mod exact și corect.

De aceea, am poruncit următoarele:

La sosirea (acestei porunci), tu, folosind iscoade pricepute și de încredere, să afli situația și starea și gândurile și planurile regelui Austriei. Oare, într-adevăr, regele Austriei face fapte și acțiuni rău intenționate? Ce pregătește el cu adevărat? Să cercetezi și să afli întocmai toate treburile sus-pomenite. De asemenea, tu să scrii și să raportezi, în mod corect și exact, știrile și informațiile pe care le-ai obținut din Polonia. În același timp, tu să ai mare grijă și să păstrezi pacea și liniștea și paza și buna rânduială în Țara Ardealului. Și să trimiți la timp la Pragul Fericirii (Asitane-i Saadet) tributul tău și celelalte dări ale tale.

A fost trimisă o copie voievodului Țării Românești.

[Mühimme Defteri (Registrul problemelor importante), nr. 67, pagina 150, porunca 394].

DOCUMENTUL Nr. 3

Scriș la 23 Receb 1002 H. (4/14 aprilie 1594).

Poruncă sultană adresată principelui Transilvaniei, Sigismund Bathory. Sultanul Murad III îi ordonă principelui Sigismund Bathory să colaboreze pe deplin, pe plan militar și informațional, cu trupele otomane (conduse de marele vizir Koca Sinan Paşa) care luptau atunci, pe teritoriul actual al Ungariei, împotriva trupelor Austriei Habsburgice în cadrul Războiului cel Lung (1593-1606). De asemenea, principelui i se poruncește să trimită, în mod repetat, spioni pe teritoriul austriac. Știrile astfel obținute trebuiau să fie expediate grabnic la Istanbul. În schimbul serviciilor prestate în favoarea Înaltei Porți, sultanul îi promite lui Sigismund Bathory că va fi răsplătit cu generozitate.

TRANSLITERARE:

Erdel voyvodasına hüküm ki:

Südde-i saâdetüme mektûb gönderüp Erdel'e tabi asker ve top ve tüfenk ile düşmana varmak mümkün olmamağla kalkub vilayet-i Erdel'in sınırına dahil olduğun ve her ne canibe teveccüh idersen düşman Erdek'i alub vilayet-i mezbureye mazarrat iriştirmek kasdında oldukları haberi alınmağla sen mikdar-ı asker ile Erdel'de kalub ve bir mikdar askerle akraban olan Batori İstvan'la (Ştefan Bathory) serdarım tarafından me'mur olduğun hareketi gönderdikte zikr olunan askerin dahi Varla nam hisara varub tabur kurub birkaç günden harekete emîrül-ümerâi'l-kirâm Temeşvar Beylerbeyisi Hasan Paşa dâme-ikbâlehû tarafından haber varid olub şimdi biri birinde mülakat olub hıdmete mübaşeret itmek mümkün değildir.

inşallah-ı te'âlâ ol baharda huceste-i aserde az'am cemiyet olunmak mukarrerdir deyü i'lam itmeğle askere icazet virilmeyüb da'ima basiret ve intibâh düşman canibinden memâlik-i mahrûseye zarar gelmemek için tedarik üzere olduğun ve düşmanın Nehr-i Tunânın etrafında cemiyetleri olub ve Nemçe ve Ulus ve İspanya dahi kral bed-fial ile yekdil ve yekcihet idüb serdâr-ı zafer-i şî'arım tarafından mu'avenet ve müzâheret olunması rica eylemişsin. Bu babda her ne demiş isen tahrir ve beyan olunmuş ise cümlesi pâye-i serîr-i sâdet-masîrûme arz ve i'lam olundukda ilm-i şerif âlem-şümûl padişahımız muhît u şâmil olmuştur. **Buyurdum ki;** vusûl buldukda kadîmü'leyyâmdan Âsitâne-i müeelledü'l-bün'de sadakat ve ihlas muktezasınca min-bad dahi kemal-i tekayyüd ile mukayyed olub Erdel'e tabi asker gele müheyya ve hazır ve âda tarafına müterekkib ve nazır olub ve daima serdar-ı zafer şî'arım ile haberleşüb fırsat virüb mahal-i iktiza ittüğüne göre uğur-ı hümayuna müteallik olan umûrda bezl-i makdûr ve say-i nâ-mahsûr eyleyüb ber vech-i tedarik eylesin ki, gaflet ile âda-yı bed-girdâr ihrakından memâlik-i uğur-u hümayunda zuhura gelen hîdmetin mukabelesinde envâ'-ı inâyet aliyemize mazhar olmak takrirdir. Da'ima âda tarafına casuslar gönderüb vâkıf u muttali olduğın ahbârdan hâlî olmayasın.

Mühimme Defteri 71, s. 182, h. 329.

TRADUCERE:

Poruncă adresată voievodului Transilvaniei:

Tu ai trimis o scrisoare la Pragul meu al Fericirii (adică la Istanbul). În acea scrisoare, tu ai afirmat că, având în vedere armata și tunurile și puștile Țării Ardealului tu nu ai putut să mergi direct asupra dușmanului (și să pătrunzi pe teritoriul acestuia). De aceea, tu ai rămas în interiorul hotarelor Țării Ardealului. Și ai aflat că, dacă vei ieși din țara ta și vei porni într-o parte sau în alta, atunci dușmanul plănuiește să cucerească Ardealul și să facă acolo mari pagube. Așadar, împreună cu o parte din armata ta, tu ai rămas în Ardeal. De asemenea, tu l-ai trimis pe ruda ta Ștefan Bathory, împreună cu o altă parte din armata ta, lângă serdarul meu (Koca Sinan Pașa). Acei ostași ai tăi au ajuns la cetatea Varla și au făcut tabără acolo. Și, de câteva zile, ei acționează în acel ținut. Această știre mi-a fost trimisă de către Hasan Pașa-veșnic să-i fie norocul!-beilerbei de Timișoara, emir al emirilor milostivi și puternici. Am aflat că voi (comandantul ardelean și comandantul otoman) nu izbutiți să vă puneți de acord și să colaborați pentru a vă face datoria (în slujba Înaltei Porți). Cu voia lui Allah cel Preaînalt, s-a hotărât ferm ca, în această primăvară binecuvântată (în anul 1594), să se facă o mare adunare a oștilor (otomană și ardeleană) (în Ungaria). De aceea, voi trebuie să păstrați ordinea și disciplina în rândurile ostașilor. De asemenea, se cuvine să fiți prudenți și cu mare băgare de seamă. Să ai grijă ca Țările cele Binepăzite (Imperiul Otoman) să nu sufere vreo pagubă din partea dușmanului. Tu ai mai scris că dușmanul își adună oastea și va porni spre ținuturile fluviului Dunărea. Iar regele Austriei este în înțelegere și în alianță cu răufăcătorul rege al Spaniei. În același timp, tu ai rugat să primești ajutor și sprijin din partea serdarului meu victorios (comandantul-șef al trupelor otomane aflate în campanie militară în Ungaria). În legătură cu treburile sus-amintite, tot ceea ce tu ai spus și ai scris a fost înregistrat (în documentele oficiale otomane) și raportat. S-a dat de știre, în mod amănunțit, la nivelul înaltului meu tron ocrotitor și dăruitor al fericirii. Totul s-a aflat și a ajuns la mărețul nostru auz împărătesc și la înalta noastră cunoștință sultanală.

Am poruncit următoarele:

La sosirea (acestei porunci), tu să nu uiți că, începând din zilele cele vechi, (principii Transilvaniei) au obligația de a fi credincioși și supuși față de Pragul Fericirii (Curtea Imperială Otomană). Așadar, și de acum încolo, tu să te ocupi personal, cu mare grijă și atenție, de treburile sus-pomenite. Ostașii Țării Ardealului să fie adunați și pregătiți pentru luptă. Ei să pornească asupra dușmanului și să aibă comandanți pricepuți. Și, întotdeauna, tu să ții legătura și să faci schimb de știri cu serdarul meu victorios. Și, după cum o va cere situația de la fața locului, să slujești întru norocul meu împărătesc. Și să depui eforturi mari și să acționezi din toate puterile, fără să ții seama de osteneală. Și să fii prudent și cu băgare de seamă. Și să ai grijă ca Țările cele Binepăzite (Imperiul Otoman) să nu sufere vreo pagubă din cauza dușmanului răufăcător și răuvoitor. Și să slujești întru norocul meu împărătesc. În mod sigur, pentru slujba ta sus-amintită, tu vei fi răsplătit în multe chipuri în conformitate cu înalta noastră milă și bunăvoință.

Întotdeauna, tu să trimiți iscoade („casuslar”) în ținuturile dușmanului. În permanență, să obții și să ai știri noi (și să le trimiți grabnic la Istanbul).

[*Mühimme Defteri (Registrul problemelor importante)*, nr. 71, pagina 182, porunca 329].

DOCUMENTUL Nr. 4

Scriș la 8 Cemazi I 1002 H. (20/30 ianuarie 1594).

Poruncă sultană adresată principelui Transilvaniei, Sigismund Bathory. Sultanul Murad III confirmă primirea informațiilor trimise anterior de către principele transilvănean. Se arată că trupele austriece (habsgurgice) intenționau să atace cetățile otomane Szolnok și Hatvan (situat pe teritoriul actual al Ungariei). De asemenea, exista pericolul unui atac militar austriac asupra Principatului Transilvaniei. În consecință, sultanul îi ordonă lui Sigismund Bathory să colaboreze intens și permanent cu marele vizir Koca Sinan Pașa care era atunci comandantul-șef („serdar”) al trupelor otomane aflate în spațiul geografic al Ungariei de azi. Sigismund Bathory trebuie să-și îndeplinească pe deplin obligațiile militare față de Înalta Poartă, să apere Transilvania și să mențină stabilitatea acesteia. Totodată, principele ardelean urmează să obțină, în permanență, prin spionaj, noi informații despre Austria Habsburgică. Aceste știri proaspete trebuie să fie trimise grabnic conducătorilor otomani.

TRANSLITERARE:

Fî 8 şehri-i Cemâziye'l-evvel 1002/19 Ocak 1595

Erdel voyvodasına hüküm ki:

Südde-i sa'âdetüme mektûb gönderüp, bundan akdem Kefe tarafından vâkıf olduğunuz ahhâr-ı sahîhayı i'lâm itduğunuzden sonra küffâr-ı hâksârün cem'iyeti perâkende olup, senün üzre oldukların ve hâlîyâ yarar câsûslarınız gelüp, bu yıl sular donmayup ziyâde balçık olmağla, şimdiye değin hareketlerine mâni' olmuş idi. Hâlâ işbu mâh-ı Cemâziye'l-ülâ'nın üçüncü haftasında azîm asker ile Szolnok ve Hatvan üzerlerine hücum itdükleri mukarrer olub Tuna'nın öte yakasından ve berü câniblerinden mübâлага asker tedârük olunup ve Macar câniblerinden yüzden ve iki yüzden muttasıl asker geçmek üzredür ve etrâfınızda olan hisârların asker ile doldurmakdan hâlî olmayup, tedârükleri Erdel vilâyetine hücum itmek olup ve sen dahî askerinin hâzır olduğun bildirüp, anun gibi a'dânın hücumı olursa mu'âvenet için serdâr-ı bâ-vakârum tarafına işâret olunmasın i'lâm eylemişsün. Ol bâbda her ne ki dimiş isen, ale't-tafsîl pây-e serîr-i a'lâma arz olunup, ilm-i şerîf-i âlem-şümûlüm muhît oldıktan sonra, mûmâ-ileyh serdâr-ı zafer-şî'arum tarafına müekked emr-i şerîfüm yazılup irsâl olunmuşdur. Buyurdum ki Vusûl buldukda, kadîmü'l-eyyâmdan ilâ-hâzel-ân, Âsitân-ı muhalledü'l bünyânımda olan vüfur u celâlet ve ihlâs u ubûdiyyet ve ihtisâsın mûcibince, taht-ı hükûmetinde olan cümle asker ve yat ü yarağınla hâzır ve a'dâ-yı bed-âyın taraflarına nâzır olub, anun gibi düşmen tarafından bir hareket ve hücum olursa, mûmâ-ileyh serdârum tarafına dahî mu'accelen arz u i'lâm idüp, vech ü münâsib gördüğü üzre def'-i mazarrat-ı a'dâ ve hıfz u hırâset-i vilâyet ve re'âyâyı, şimdiye değin ide geldüğün üzre bezl-i makdûr sa'y-ı nâ-mahsûr zuhûra getürüp, envâ yüz aklığı vücûda getürmeğe çalışsın. Ve muttasıl yarar çavuşlar gönderüp, vâkıf u muttalî olduğun ahhâr-ı sahîhayı ale't-tevâlî i'lâmdan hâlî olmayasın.

Mühimme Defteri 72, s. 51, h. 90.

TRADUCERE:

Poruncă adresată voievodului Transilvaniei:

Tu ai trimis o scrisoare la Pragul meu al Fericirii. Anterior, tu ai expediat (la Istanbul) știri adevărate (și importante) pe care le-ai obținut în părțile orașului Caffa. Apoi, tu ai dat de știre că ghiaurii cei asemănători cu pulberea pământului s-au adunat în număr mare și se pregătesc să meargă (cu oastea lor) asupra ta. În prezent, au venit (la noi) spioni pricepuți ai tăi (și au prezentat informații importante). Astfel, noi am aflat că, în acest an, apele nu au înghețat și a apărut mult noroi. Din această cauză, deocamdată, oastea ghiaurilor nu a putut înainta. Acum, este sigur faptul că, în a treia săptămână (27 ianuarie/6 februarie-2/12 februarie 1594) a acestei luni (13/23 ianuarie-11/21 februarie 1594), ghiaurii vor să meargă cu oaste mare asupra

cetăților Szolnok și Hatvan. Ei adună ostași mulți dincolo și dincoace de Dunăre. Din ținuturile Ungariei sosesc mereu sute de ostași și se așează în cetățile (austriece) aflate în preajma țării voastre (adică aproape de granița de vest a Transilvaniei). Ei se pregătesc să atace Țara Ardealului. De asemenea, tu ai dat de știre că, împreună cu ostașii tăi, ești pregătit de luptă. Și ai rugat ca, dacă va veni asupra ta un atac al dușmanilor, să fie înștiințat și să-ți vină în ajutor serdarul meu cel ocrotitor și serios. În chestiunea sus-amintită, tot ceea ce tu ai spus (și ai scris) a fost raportat, în mod amănunțit, la înaltul meu tron ocrotitor al întregii lumii și a ajuns la ilustrul meu auz și la marea mea știință. După aceea, a fost scrisă o poruncă ilustră a mea și a fost trimisă spre locul în care se află acum sus-pomenitul meu serdar purtător de biruință (marele vizir Koca Sinan Pașa).

Am poruncit următoarele:

La sosirea (acestei porunci), tu să nu uiți că, începând din zilele cele vechi, (principii Transilvaniei) au obligația de a fi credincioși și supuși față de Pragul Fericirii. De aceea, în capitala ta și în țara ta, tu trebuie să aduni și să pregătești de luptă toți ostașii tăi, precum și toate proviziile și armele tale. Și să veghezi și să fii cu ochii ațintiți asupra ținuturilor stăpânite de dușmanii cei răi și ticăloși (conducătorii și ostașii austriece). Dacă dușmanii vor face vreo înaintare sau vreun atac, atunci tu, grabnic și fără întârziere, să-i dai de știre și să-i raportezi sus-menționatului meu serdar. Apoi, după cum el va considera necesar și potrivit, să te străduiești din toate puterile pentru a preveni și înlătura pagubele produse de dușmani, precum și pentru a apăra și ocroti Țara Ardealului și raialele sale. Să acționezi la fel de bine ca și până acum. Să te străduiești foarte mult și să nu precupețești niciun efort. Să faci tot ceea ce îți va sta în putință pentru ca, prin meritele tale, să fii încununat de glorie, cinste și onoare. Și, în permanență, să trimiți ceauși vrednici și pricepuți. Și să afli mereu știri adevărate și sigure. Și, fără încetare, tu să trimiți neapărat aceste știri (la Istanbul și în tabăra serdarului).

[*Mühimme Defteri (Registrul problemelor importante), nr. 72, pagina 51, porunca 90*].

DOCUMENTUL Nr. 5

Scris, probabil, în perioada 1492-1495.

Copia unei scrisori pe care domnitorul Moldovei, Ștefan cel Mare (1457-1504), a trimis-o la Istanbul. Ștefan cel Mare îl înștiințează pe sultanul Bayezid II (1481-1512) despre situația existentă atunci în Ungaria și în Polonia și despre politica externă a acestor țări. Regele Ungariei i-a chemat la sfat pe toți nobilii. El pregătește o campanie militară care va începe în primvara următoare. La rândul său, în nordul țării, regele Poloniei a chemat la sfat toată nobilimea. Deocamdată, Polonia nu a semnat un tratat de pace cu Marele Cnezat al Moscovei. De asemenea, Ștefan cel Mare promite că, și în viitor, va trimite grabnic la Istanbul toate știrile (privitoare la sus-amintitele trei țări) pe care le va primi de la trimișii (spionii) săi.

TRANSLITERARE:

İstefan (Ştefan Cel Mare) voyvodadan gelen mektub suretidir.

Yüce Vâlâ-yı Asitaney'e arz olunan oldur ki, şimdiki hallerde bu canibin ihbarından istifsar buyrulursa şöyle haber alduk ki, Üngürüs Kralı Budin'dedir. Ol bahara sefere hazır olmak için asker halkına durmayub adamlar gönderirse te'kid ile i'lam oldururlar. Ve cem-i beylerine kral davet idüb cemiyet oldurur, tedbir ve müşavere itmeleri vardır. Amma ne husus için idüğü malum değil ve Leh Kralı Batofu nam şimalde eylemiş olduğu cem-i beylerini cem oldururmuş tedbir ve ferâsetleri ne idüğü malum değil ve Moskov Beyi ile dahi sulh itmediği haliya-i vaki olan haber budur ki, arz olundu. ... gönderilmiş adamlarımız varsa ne haber getirürlerse muaccelen Dergah-ı Muallaya i'lam olur. Bâkî fermân-ı Dergâh-ı Mu'allâ'nın rey-i şerifine menûttur.

TRADUCERE:

Aceasta este copia scrisorii care a sosit (la Istanbul) de la Ștefan Vodă.

Raportul meu către Înalta Poartă este următorul. În prezent, dacă ni se cere să înfățișăm știrile noi existente în aceste ținuturi, vă înștiințăm că noi am aflat că regele Ungariei se găsește acum în orașul Buda. În mod

repetat, primim știrea că el, fără încetare, trimite oameni la ostașii săi cu ordinul ca, pentru primăvara următoare, ei să fie gata pregătiți pentru o campanie militară. De asemenea, regele (Ungariei) îi invită și îi adună lângă el pe toți nobilii Regele și nobilii se sfătuiesc și fac pregătiri. Însă, deocamdată, nu știm ce pun ei la cale. La rândul său, regele Poloniei i-a adunat pe toți nobilii în nordul țării, în localitatea Batofu. Dar nu se știe ce hotărâri și ce măsuri au luat ei acolo. Am mai aflat că Polonia încă nu a făcut pace cu marele cneaz al Moscovei. Deocamdată, acestea sunt știrile pe care le avem. Ele au fost raportate mai sus. În viitor, vom mai trimite oameni ai noștri în acele țări. Toate știrile pe care ei le vor aduce (în Moldova) vor fi trimise grabnic la Înalta Poartă. În rest, porunca depinde de opinia ilustră a Înaltei Porți.

[TSMA-E 434/67 (*Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi-Arhiva Muzeului Palatului Topkapı- (documentul) 434/67*)].

DOCUMENTUL Nr. 6

Scris, probabil, în perioada 1518-1523.

Copia unei scrisori pe care domnitorul Moldovei [Ștefan cel Tânăr (1517-1527)] a trimis-o la Istanbul. Domnitorul Moldovei îl înștiințează pe sultanul otoman despre situația internă din Ungaria, Polonia și Hanatul Crimeei și, mai ales, despre politica externă a acestor state. În Regatul Ungariei, este liniște. Doar în regiunea Transilvania, se adună un anumit număr de ostași. În schimb, regele Poloniei concentrează o mare armată în zona cuprinsă între orașele Cracovia și Camenița. Această armată poloneză va ataca Moldova sau se va lupta cu oastea tătară (armata Hanatului Crimeei). Această din urmă oaste (condusă de însuși hanul Crimeei) se apropie de granița de est a Moldovei. În mod nedrept, hanul tătar acuză Moldova de viclenie și trădare.

TRANSLITERARE:

Boğdan Voyvodasından Gelen Mektub Suretidir.

Yüce Asitan'e arz olunan oldur ki, şimdiği halde bu canibin ihbarından istifsar buyrulursa Ali-i Asitan'e malum ola ki, Üngürüs Kralı olan Budin'dedir. Hiç asker cemiyyeti istima' olunmaz. Devletler padişahı hazretlerinin ilçisini tamam hürmet ve azimetle riayet idüb dutarlar, Erdel canibinden bir mikdar asker cemiyyeti var ne husus içün cem olunduğu malumumuz değildir. Leh kralının Krakov nam tahtından aşğa asker cemiyyeti vardır ve Kamanıçe nam mahal ki bizim memleketimize karibdir. Yazar banı gelüb yanında mebalig-i asker cemiyyeti vardır. Bilmeziz ki bizim üzerimize mi gelmekdedir veya Tatar askeri ile mukabele olmasına mıdır? Tatar Hanı dahi mebalig-i asker cem' idüb bize yakın gelmek üzeredir bu meyanda dahi anların mekrinden (oyunundan) hazer olub doğru getürdüm, şol sebebeden dört beş aydır ki ilçilerimiz Tatar hanında mahbusdur. Her vechle andan ihtiyalimiz vardır deyü Asitan'e malumdur ki anların ile ... karimlerdir.

TSMA-E 758/12

TRADUCERE:

Aceasta este copia scrisorii care a sosit (la Istanbul) de la voievodul Moldovei.

Raportul meu către Înalta Poartă este următorul. În prezent, dacă ni se cere să înfățișăm știrile noi existente în aceste ținuturi, aducem la cunoștința Înaltei Porți ceea ce este scris mai jos. Regele Ungariei se află acum în orașul Buda. Nu se aude deloc că el (regele Ungariei) ar strânge oaste. De asemenea, el îl ține alături și îl tratează cu cinste, stimă și respect pe solul majestății sale padișahului tuturor țărilor (adică pe solul sultanului otoman). În ținuturile Ardealului, se adună un număr de ostași. Însă noi nu știm pentru ce anume se adună acei ostași. Pe teritoriul cuprins între capitala sa Cracovia și orașul său Camenița aflat aproape de țara noastră (adică lângă granița de nord a Moldovei), regele Poloniei strânge oaste mare. Acolo a venit un important și priceput comandant militar polonez care a adus cu sine mulți ostași. Noi nu știm dacă sus-amintita oaste poloneză vine asupra noastră (adică asupra Moldovei) sau se duce să se lupte cu oastea tătară. La rândul său, hanul tatar a adunat foarte multi ostași. În curând, el (hanul) se va apropia de noi (adică de granița de est a Moldovei). În această chestiune, noi am aflat și am înțeles planurile lor secrete

și suntem pregătiți (să acționăm în modul cel mai potrivit). Din această cauză, de patru sau cinci luni, solii noștri (moldovenii) sunt ținuti în arest în capitala hanului tătar. Cu orice prilej, hanul tătar spune că noi (moldovenii) suntem vicleni și nesinceri față de ei (adică față de tătarii din Hanatul Crimeei). Însă Înalta Poartă știe că noi (moldovenii) am fost întotdeauna respectuoși și cinstiți (în relațiile noastre cu hanul).

[TSMA-E 758/12 (*Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi-Arhiva Muzeului Palatului Topkapı- (documentul) 758/12*)].

DOCUMENTUL Nr. 7

Scris, probabil, în anul 1522.

Raport către Înalta Poartă întocmit, probabil, de un funcționar (sau spion) otoman. Destinatarul principal al acestui raport este sultanul Süleyman Legiuitorul (1520-1566). Autorul raportului relatează despre situația existentă în Țara Românească în primăvara și în vara anului 1522. Atunci, la ordinul regelui Ungariei, voievodul Transilvaniei, Ioan Zapolya (1510-1526), a intervenit cu oastea sa în Țara Românească împotriva trupelor otomane invadatoare și a pretendenților la domnie sprijiniți de acestea. Respectiva intervenție militară transilvăneană a avut scopul de a-l reinstala în funcție pe domnitorul Țării Românești, Radu de la Afumați (1522-1529). După ce a înaintat până la cetatea otomană Turnu Măgurele (aflată pe malul nordic al Dunării, vizavi de fortăreața otomană Nicopol), oastea lui Ioan Zapolya s-a retras spre nord. Apoi, această armată a înăbușit o răscoală țărănească izbucnită în câteva sate din nordul Munteniei. În cele din urmă, oastea voievodului Transilvaniei a ajuns în orașul Târgoviște și și-a așezat tabăra acolo.

TRANSLITERARE:

Dergâh-ı mu'allâya ve bârgâh-ı âla'ya ruk'alar fevka's-semavâtî'l- ali'ye arz bende-i bi vücud budur ki; bundan akdem diller alınub Erdel Banı hayli askerle Eflak niyetine kendü vilayetinin serhaddinde karar itmek üzerinedir deyü haber vermeksiz cafer bendeleriyle der devlete i'lam olunmuşdu. Haliya-i mezkur Erdel banının askerinin içinden yarar casuslarımız gelüb mezbur Erdel banı 30-40.000 mikdarı piyade ve süvari asker ile Niğbolu mukabelesinde vaki olan Holonik nam kal'anın üzerine varub iki gün iki gice anda karar idüb boş çıkdığı canibine avdet idüb kendüye asi olan karyeleri yıkıb yakıb ... Târgoviște nam varoşda gelüb karar eyledi deyü haber verildi. Bu haber tahkik olunmaz Asitane-i Saadet'e arz olundu. Karar ferman dergâh-ı muallanındır.

TSMA-E 699/7

TRADUCERE:

Către Înalta Poartă și Înalta Reședință Imperială, cea asemănătoare cu Înalțul Cer, raportul robului neînsemnat și neputincios este următorul. Mai înainte, eu, robul vostru Cafer, am trimis un raport (important) la Înalta Poartă. În acel raport, eu am arătat că au fost luați câțiva prizonieri (din rândurile dușmanilor). De la acei prizonieri, eu am primit știrea că voievodul Transilvaniei stătea cu ostașii săi lângă granița provinciei sale (adică lângă hotarul sudic al Transilvaniei). El dorea să intre (cu oastea sa) în Țara Românească. În prezent, au venit (la mine) câțiva spioni pricepuți ai noștri care s-au aflat în oastea voievodului Transilvaniei. Acei spioni au dat de știre că sus-amintitul voievod al Transilvaniei, însoțit de 30-40.000 de ostași, pedestrași și călăreți, (a intrat în Țara Românească) și a mers până la cetatea Turnu Măgurele care se găsește (la nord de Dunăre) în fața cetății Nicopol. El a rămas lângă cetatea Turnu Măgurele timp de două zile și două nopți. A încercat să ia în stăpânire această cetate. Însă el nu a dobândit nimic (niciun câștig și niciun folos). De aceea, a pornit pe drumul de întoarcere spre ținutul său (adică spre Transilvania). În timp ce el se întorcea (spre Ardeal), câteva sate (din Țara Românească) s-au răsculat împotriva lui. El a ars și a nimicit acele sate. Apoi, el (voievodul Transilvaniei) a ajuns în orașul Târgoviște și a rămas acolo. Așadar, acestea sunt știrile pe care eu le-am aflat. Aceste știri nu pot fi verificate (pe deplin). În forma de mai sus, ele au fost raportate la Pragul Fericirii. Hotărârea și porunca aparțin Înaltei Porți.

[TSMA-E 699/7 (*Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi-Arhiva Muzeului Palatului Topkapı- (documentul) 699/7*)].

DOCUMENTUL Nr. 8

Scris la 3 Rebi II 1119 H. (23 iunie/4 iulie 1707).

Raport către marele vizir otoman Çorlulu Ali Paşa (1706-1710). Autorul acestui raport este domnitorul Moldovei, Antioh Cantemir (1695-1700; 1705-1707). Acesta din urmă era fratele mai mare al lui Dimitrie Cantemir. În sus-amintitul raport, se arată că, atunci, domnitorul Moldovei avea doi spioni care locuiau chiar în oraşul Varşovia (capitala Poloniei). Anterior, aceşti doi spioni trimiteau, în mod regulat, în Moldova rapoarte scrise amănunţite privind situaţia din Polonia. În ultima vreme, de la ei nu a mai sosit în Moldova niciun raport. De asemenea, cei doi spioni nu s-au întors în Moldova. În acea vreme, Polonia era implicată în Războiul Nordic (1700-1721). Ea era aliată cu Rusia şi Danemarca (apoi, şi cu Prusia) împotriva Suediei. Pe teritoriul Poloniei, atunci, se desfăşurau operaţiuni militare. Antioh Cantemir bănuia că, pe drumurile din Polonia, expedierea corespondenţei particulare fusese interzisă (din cauza războiului). De asemenea, era posibil ca scrisorile trimise de cei doi spioni spre Moldova să fi fost interceptate şi capturate de polonezi sau de suedezi. Antioh Cantemir îşi reafirmă supunerea deplină faţă de Înalta Poartă şi promite că va îndeplini toate ordinele primite de la guvernul otoman. Domnitorul Moldovei se va strădui să obţină noi informaţii despre Polonia. Imediat după primire, aceste informaţii vor fi trimise la Istanbul.

TRANSLITERARE:

Arzuhal-i abduhlakları budur ki;

Varşova şehrinde tedarik eylediğim iki nefer müteccislerim kullarının surûf-ı ma'ahid ile muharrir tahrir ittikleri behr-i hefte tevarid itmek üzere bir müddetden beri nizam verilmişken bu defa tahrir eyledikleri zühur itmemesi mukatebenin memnu olduğun dahi yahud tahrirat-ı mezkurenin ahz olduysa eğerçe malum-ı çakeri değildir. Kaldı ki Nehr-i Turla kenarına Dimitri Rustilo'nun tevarüdü ve mesalik-i muabiri şed İtmeleri min-bad gerek mukatebe ve muhabereye casusların varub gelmelerine mü'eddi haller olunacağından başka birkaç gün evvel irsal olunmuş olub ... dahilinde bulunan iki nefer müteccislerin dahi avdetleri asir olmağla bu esnarlarda celb havadis hususu girifte-i tahsilde ta'sir ve eşkâl olacağı bedidâr iken bu köle oğlu köleleri mefruz-ı rakabe-i çakerim olan cedd ü say ve ihtimamı ve derece-i iskanda olan vücud-u mütenevvia imalini terk itmeyüb ve kemal-i ihbara dikkat ve nesar-ı nakdine-i ... itmekden hali olmamağla binaen ifade-i hal siyakında ... işbu arzu hal rıkkıyet-i meal ... terkim ve takdimine müsaraaat kılınmıştır. Emru fermân devletlü inâyetlü merhametlü veliyyü'n-ni'am efendim Sultanım hazretlerindir.

Fi 3 (R)ebiü'l-ahir (11)19

TRADUCERE:

Raportul robului vostru este următorul.

În oraşul Varşovia, se găsesc doi spioni ai mei pe care am reuşit să-i recrutez chiar acolo. Totodată, ei sunt robi (slujitori) ai voştri. Cu fidelitate şi regularitate, ei mi-au trimis multe rapoarte scrise. Aceste rapoarte au fost trimise şi au sosit la mine aproape în fiecare săptămână. Această regulă şi acest obicei au fost mereu respectate. Însă, în ultima vreme, eu nu am mai primit de la ei niciun raport scris (şi nicio veste). S-ar putea ca, (pe teritoriul Poloniei), să fi fost interzisă expedierea corespondenţei (particulare). De asemenea, este posibil ca rapoartele scrise trimise de cei doi spioni ai mei să fi fost interceptate şi confiscate. Aşadar, eu, robul vostru, nu ştiu exact ce s-a întâmplat. Pot doar să bănuiesc. De aceea, acum câteva zile, eu l-am trimis pe malurile râului Nistru, (lângă graniţa Moldovei cu Polonia), pe supusul meu numit Dimitrie Rustilo. El va face controale şi verificări la punctele de graniţă, la vaduri şi la trecători. De asemenea, el trebuie să afle dacă a venit vreo scrisoare de la cei doi spioni sau dacă au sosit ei înşişi (la graniţa de nord a Moldovei). Având în vedere situaţia actuală din Polonia, este posibil ca sus-amintiţii doi spioni ai mei să întâmpine dificultăţi în încercarea lor de a se întoarce în Moldova. În privinţa ştirilor solicitate, obţinerea şi colectarea lor nu trebuie să fie blocate. În prezent, este clar faptul că dobândirea ştirilor despre situaţia din Polonia este dificilă şi anevoioasă. Eu sunt rob al vostru şi, totodată, fiul unui rob al vostru. Obligaţiile

mele de rob sunt binecunoscute. Oriunde m-aș afla, eu trebuie să dau dovadă de muncă și efort și grijă și să apăr cu orice preț, chiar și cu trupul meu slab, bunurile încredințate mie de către stăpânul meu. De asemenea, eu am obligația de a obține, în permanență, știri adevărate și corecte. Pentru a îndeplini această obligație, eu trebuie să fiu foarte atent și să cheltuiesc banii necesari. Acum, scopul meu este să vă prezint situația exactă (existentă în Polonia). De aceea, eu m-am grăbit să elaborez acest raport. Arătându-mi supunerea, l-am scris și l-am trimis (înălțimii voastre). Porunca și firmanul aparțin înălțimii sale stăpânul și domnul meu preaputernic, milostiv, îndurător, binefăcător și generos.

(Scris) la 3 Rebi II 1119 H. (23 iunie/4 iulie 1707).

[BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi (Arhiva Otomană a Președinției Consiliului de Miniștri-Istanbul), HAT. 10/327-E]

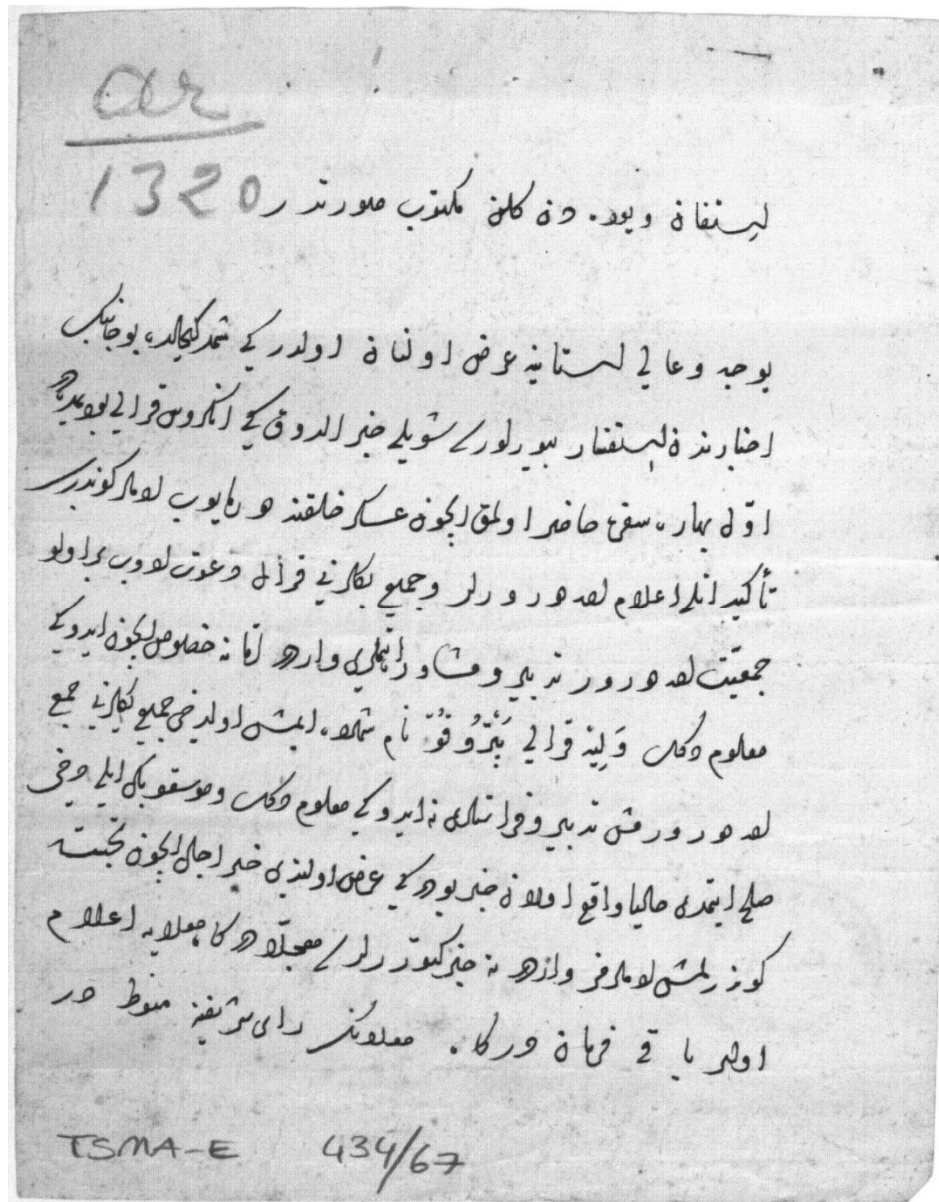

Figura 1.1. TSMA.E.0434.